

بسمه تعالی

راهنمای جامع کاربر گیاهان دارویی

امانگیری، فروشندگی و

خواص گیاهان دارویی

تالیف

مهندس تقی زرجینی

مهندس مریم انوری نصرت

مهندس حمیدرضا فراهانی

- سرشناسه: زرجینی، تقی، ۱۳۵۶ --
- عنوان و نام پدیدآور: راهنمای جامع کاربر گیاهان دارویی: اسانس‌گیری، فروشندگی و خواص گیاهان دارویی/ تألیف تقی زرجینی، مریم انوری نصرت، حمیدرضا فراهانی.
- مشخصات نشر: تهران: آموزش فنی و حرفه ای مزرعه زرین، ۱۳۹۴.
- مشخصات ظاهری: ۳۲۰ ص: مصور (رنگی).
- شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۸۲۷۸-۰۰۰-۹: ۱۶۰۰۰ ریال
- وضعیت فهرست نویسی: فیپا
- یادداشت: کتابنامه: ص. ۳۲۰.
- موضوع: گیاهان دارویی
- مؤلف: یحیی، گیاهان دارویی -- شناسایی
- روضه: پزشکی سنتی
- موضوع: داروهای گیاهی
- شناسه افزوده: مریم، نصرت، ۱۳۶۰ -
- شناسه افزوده: فراهانی، حمیدرضا، ۱۳۵۵ -
- رده بندی: ۵۷۴/۳۱۱/۴/۳۱۶۴/RS
- رده بندی دیویی: ۱۷/۳۲
- شماره کتابشناسی: ۴۱۰۰۸۸

نام کتاب: راهنمای جامع کاربر گیاهان دارویی، اسانس‌گیری، فروشندگی و خواص گیاهان دارویی

مؤلف: مهندس تقی زرجینی - مریم انوری نصرت - حمیدرضا فراهانی

ناشر: آموزش فنی و حرفه‌ای مزرعه زرین

قیمت: ۱۶۰۰۰ تومان

شمارگان: ۱۰۰۰ جلد

سال چاپ: ۱۳۹۴

نوبت چاپ: اول

شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۸۲۷۸-۰۰۰-۹

چاپ و صحافی: فرشپوه

نوبت چاپ: اول

مرکز تهیه و توزیع: تهران - کارگر جنوبی - میدان خرم - روبه‌روی آموزشگاه زبان - پلاک ۱۸ -

واحد ۱ - تلفن: ۵-۶۶۴۸۴۹۸۲-۶۶۴۸۴۹۸۲-۲۱

آدرس سایت: www.publishstvto.ir

۱۵.....	فصل اول
۱۵.....	گیاهان دارویی
۱۶.....	گیاهان سمی
۱۶.....	طبقه بندی گیاهان دارویی
۱۷.....	معرفی گیاهان دارویی
۱۷.....	تیره: سرو
۱۷.....	تیره: آلاله
۱۷.....	تیره: خشخاش
۱۷.....	تیره: گل سرخیان
۱۸.....	تیره: پروانه آسا
۱۸.....	تیره: سداب
۱۸.....	تیره: عناب
۱۸.....	تیره: چتریان
۱۸.....	تیره: آققی
۱۸.....	تیره: سنبل الطیب
۱۹.....	تیره: خرزهره
۱۹.....	تیره: ژنتیان
۱۹.....	تیره: نعناع
۱۹.....	تیره: بادمجان
۲۰.....	تیره: میمون
۲۰.....	تیره: زیرفون
۲۰.....	تیره: پتیرک
۲۰.....	تیره: شب بو
۲۱.....	تیره: پامچال
۲۱.....	تیره: کاسنی
۲۱.....	تیره: گل مغربی
۲۱.....	تیره: سنج
۲۱.....	تیره: بارهنگ
۲۲.....	تیره: کدو
۲۲.....	تیره: علف هفت بند
۲۳.....	تیره: شاهدانه
۲۳.....	تیره: راش
۲۴.....	تیره: لاله
۲۴.....	تیره: گل شیپوری
۲۴.....	تیره: صندل
۲۴.....	تیره: میخک

فهرست مطالب

۲۶	تیره افندرا.....
۲۷	فصل دوم.....
۲۷	گیاهان دارویی و خواص آنها.....
۲۷	آویش باغی.....
۲۸	اسطوخودوس.....
۳۰	اسفرزه.....
۳۱	افستین.....
۳۲	اکلیل کوهی (رزماری).....
۳۳	اگیر ترک.....
۳۴	اُکالپتوس.....
۳۵	آنگوزه.....
۳۶	آپسون.....
۳۷	آقطی سیاه.....
۳۸	بابا آدم.....
۳۹	بابونه (بابونه آلمانی).....
۴۱	فصل سوم.....
۴۱	بادرنجبویه.....
۴۲	بومادران.....
۴۳	بذرالبنج (بنگ دانه).....
۴۴	بارهنگ رسمی.....
۴۵	زوفا.....
۴۶	پنیرک.....
۴۷	تاتوره.....
۴۸	ترشک.....
۴۹	ترخون.....
۵۰	پروانش صغیر.....
۵۱	تاج ریزی.....
۵۲	ترنجبین.....
۵۲	جعفری.....
۵۳	جین سنگ کره ای.....
۵۵	فصل چهارم.....
۵۵	چای کوهی اصلی (رسمی).....
۵۶	خاکشیر.....
۵۷	روناس رسمی رنگرزی.....
۵۸	ریحان.....
۵۹	رازک.....

فهرست مطالب

۶۰		وازیانه
۶۲		زرد چوبه
۶۳		زنجبیل
۶۵		زنجبیل شامی
۶۶		زیره سیاه کرمانی
۶۷		زیتان
۶۸		بستان
۶۹		فصل پنجم
۶۹		سیاهدانه
۷۰		سنبل الطیب
۷۱		سنبل ختایی
۷۲		شاه پسند وحشی (گل ماهور)
۷۳		شاه تره
۷۴		شنبلیله
۷۵		شوید
۷۶		شیرین بیان
۷۸		مگل گاو زبان
۷۹		کاسنی
۸۰		کرچک
۸۱		کرفس
۸۲		گشنیز
۸۳		فصل ششم
۸۳		گلپر
۸۴		گزنه
۸۵		مارچوبه
۸۶		خارمریم (ماریتغال)
۸۷		مریم گلی
۸۸		مرزنگوش کاشتی
۸۹		مورد
۹۰		نناع رسمی
۹۱		به لیمو
۹۲		هل
۹۴		سیر
۹۵		فراسیون (گندنای گوهی)
۹۷		فصل هفتم
۹۷		صبر زرد (آلونه ورا)

۹۸.....	سداب
۹۹.....	شاهیزک
۱۰۰.....	عتاب
۱۰۱.....	قنطاریون صغیر
۱۰۲.....	قلقل سبز تند (قرمز تند)
۱۰۳.....	قلقل سیاه و سفید
۱۰۴.....	بنفشه معطر
۱۰۵.....	بنفشه سه رنگ (بنفشه فرنگی)
۱۰۶.....	گل همیشه بهار
۱۰۷.....	علف لبر
۱۰۹.....	فصل هشتم
۱۰۹.....	زعفران رسمی
۱۱۰.....	زرشک معمولی
۱۱۱.....	زیتون
۱۱۲.....	شاه بلوط هندی
۱۱۳.....	زیرفونپ
۱۱۴.....	کتان روغنی
۱۱۴.....	اسپند
۱۱۵.....	گل سرخ
۱۱۶.....	پرسیاوشان رسمی
۱۱۷.....	کور (کبر)
۱۱۸.....	میخک
۱۱۹.....	گلرنگ
۱۱۹.....	ریواس
۱۲۰.....	جتیانان
۱۲۱.....	جینکو
۱۲۲.....	خارخسک
۱۲۳.....	کتیرا
۱۲۳.....	فلوس دارویی
۱۲۵.....	فصل نهم
۱۲۵.....	سماق معمولی
۱۲۵.....	زنیق برگ باریک
۱۲۶.....	دم اسب
۱۲۶.....	کدوی تخم کاغذی
۱۲۷.....	کیسه کشیش
۱۲۸.....	گل حسرت (سورنجان)

فهرست مطالب

۱۲۹.....	خرفه
۱۲۹.....	پای خر
۱۳۰.....	پای شیر
۱۳۱.....	سیاه توسه
۱۳۱.....	پامچال طبعی
۱۳۲.....	پاپیتال (عشقه)
۱۳۳.....	زالزالک (ولیک)
۱۳۳.....	حنا
۱۳۴.....	خطمی دارویی خالی
۱۳۵.....	سرو کومی (پیرو)
۱۳۷.....	فصل دهم
۱۳۷.....	سنای هندی
۱۳۸.....	سجده شیرین
۱۳۸.....	قدومه شیرازی
۱۳۹.....	جوزبویا (جوز هندی)
۱۳۹.....	گل گندم (گل ذرت)
۱۴۰.....	نارنج رسمی
۱۴۱.....	نخود رسمی
۱۴۲.....	حنظل اصلی (هندوانه ابوجهل)
۱۴۲.....	انگور معمولی (مو)
۱۴۴.....	آووکادو
۱۴۴.....	نخود فرنگی
۱۴۵.....	یونجه رسمی
۱۴۵.....	گل عباسی (گل لاله عباسی)
۱۴۶.....	کاسنی زرد بری (گل قاصد)
۱۴۷.....	علف نقره (بنج انگشت خرنده سفید)
۱۴۷.....	شمشاد وحشی، جنگلی، خزری
۱۴۸.....	قره قات
۱۴۸.....	شاهی (ترتیزک)
۱۴۹.....	پسته رسمی (چاناتقوش)
۱۴۹.....	علف شیرآور (گاله گا)
۱۵۱.....	فصل یازدهم
۱۵۱.....	اشکال یا روش های تهیه داروهای گیاهی
۱۵۱.....	دمکرده گیاهی (دمنوش) و روش تهیه آن
۱۵۱.....	جوشانده گیاهی
۱۵۱.....	تیزان

فهرست مطالب

۱۵۲		خیسانده گیاهی
۱۵۲		تنبور گیاهی
۱۵۲		شربت گیاهی
۱۵۲		ضماد، کمپرس
۱۵۳		بانداز یا کمپرس گیاهی
۱۵۳		بخور گیاهی
۱۵۳		پمادها و کرم ها
۱۵۳		مرهم
۱۵۳		پودرها و کرم های گیاهی
۱۵۴		شیاف
۱۵۴		انواع داروهای گیاهی و کاربرد آنها
۱۵۴		داروهای خلط آور
۱۵۴		داروهای تصفیه کننده
۱۵۵		داروهای مفرده معالجه برخی از عوارض زنان
۱۵۵		داروهای قاعده آور
۱۵۵		داروهای کاهش دردهای قاعدگی
۱۵۵		داروهای رفع اختلالات قاعدگی
۱۵۵		داروهای رفع عوارض یائسگی
۱۵۵		داروهای مفرده مدر
۱۵۶		داروی ضد تفرق
۱۵۶		داروهای معرق
۱۵۷		داروی خلط آور
۱۵۷		دارو جهت رفع اسهال (قابض)
۱۵۷		داروهای ضد استفراغ
۱۵۸		داروی ضد تصلب شرائین
۱۵۸		داروهای ضد انگل
۱۵۸		داروهای ضد دیابت (قند خون)
۱۵۹		داروهای ضد سرطان (تومور)
۱۵۹		داروهای ضد التهاب
۱۶۱		داروهای کاهش دهنده چربی خون
۱۶۱		داروهای ضد سوء هاضمه
۱۶۱		گیاهان دارویی ضد عفونی کننده
۱۶۲		گیاهان ضد آلرژی
۱۶۲		گیاهان صفرا آور و محرک ترشح صفرا
۱۶۲		داروهای ملین و مسهل
۱۶۳		داروهای مسهل (ضد یبوست)

فهرست مطالب

۱۶۳.....	گیاهان دارویی مقوی و محرک
۱۶۴.....	مسهل های صفرایی
۱۶۴.....	مسهل بلغم
۱۶۵.....	فصل دوازدهم
۱۶۵.....	استفاده از گیاهان دارویی در پیشگیری و درمان بیماری ها
۱۶۵.....	بیماری سرطان
۱۶۶.....	بیماری فشار خون
۱۶۷.....	مبگرن
۱۶۷.....	افسردگی
۱۶۸.....	واریس
۱۶۸.....	بی خوابی
۱۶۹.....	سینوزیت
۱۷۰.....	فرمول بخور جهت ضد عفونی مجاری تنفسی
۱۷۰.....	بحران های عصبی
۱۷۱.....	نسخه آرام بخش و خواب آور
۱۷۲.....	دردهای معده
۱۷۳.....	کم خونی
۱۷۴.....	ترکیب شربت جهت رفع کم خونی
۱۷۴.....	نارسانی های کبد
۱۷۵.....	چاقی
۱۷۷.....	مرض قند یا دیابت
۱۷۸.....	فرمول مهم در درمان دیابت
۱۷۸.....	تنگی نفس یا آسم
۱۸۰.....	ریزش مو
۱۸۱.....	پروستات
۱۸۱.....	عوامل موثر در بروز آدنوم پروستات
۱۸۳.....	التهاب کلیه و مثانه
۱۸۴.....	فرمول مهم دم کرده جهت رفع التهاب مثانه
۱۸۴.....	بیماری پوست صورت
۱۸۷.....	تشنج یا اسپاسم
۱۸۷.....	اسپاسم ناشی از مسمومیت
۱۸۸.....	روماتیسم
۱۸۹.....	زردی یا یرقان
۱۹۰.....	برونشیت
۱۹۲.....	نسخه ترکیبی مفید جهت درمان برونشیت مزمن
۱۹۲.....	بیماری های قلبی

فهرست مطالب

۱۹۳	 نسخه دارویی گیاهی جهت درمان ضعف قلب
۱۹۴	 بی‌اشتهایی
۱۹۵	 فصل سیزدهم
۱۹۵	 مهم‌ترین خواص دارویی و درمانی گیاهان دارویی
۲۰۹	 نسخه‌های مهم داروهای مفرده گیاهی در درمان بیماری‌ها
۲۰۹	 نسخه مفرده جهت افزایش اشتها
۲۰۹	 نسخه مفرده ضد تب
۲۰۹	 داروهای مفرده کاهش دهنده فشار خون
۲۱۰	 نسخه مفرد جهت رفع التهاب کلیه و مثانه و دفع سنگ
۲۱۰	 نسخه رده آم بخش اعصاب
۲۱۰	 نسخه مفرده داروی ضد ف
۲۱۰	 نسخه مفرده داروی ضد روده ای
۲۱۱	 نسخه مفرده ضد سرگیجه
۲۱۱	 نسخه مفرده درمان عوارض بدی قولنج کدی
۲۱۱	 نسخه مفرده درمان دردهای قلبی و تپش قلب
۲۱۱	 نسخه مفرده کاهش دهنده قند خون
۲۱۱	 نسخه مفرده جهت رفع جوش‌های صورت
۲۱۲	 نسخه مفرده تقویت کننده معده
۲۱۲	 نسخه‌های مهم داروهای مرکبه گیاهی در درمان بیماری‌ها
۲۱۲	 نسخه مرکبه جهت رفع بی‌خوابی
۲۱۲	 نسخه مرکبه جهت درمان بواسیر
۲۱۲	 نسخه مرکبه جهت ضد چاقی
۲۱۲	 نسخه مرکبه جهت رفع اسهال
۲۱۲	 نسخه مرکبه تقویت کننده قلب
۲۱۳	 نسخه مرکبه ضد درد مثانه و کلیه
۲۱۳	 نسخه مرکبه رفع درد دوران قاعدگی
۲۱۳	 نسخه مرکبه جهت جلوگیری از عرق زیاد
۲۱۳	 نسخه مرکبه ضد سرجه
۲۲۱	 فصل چهاردهم
۲۲۱	 عوامل مؤثر بر میزان و ترکیبات ماده مؤثره
۲۲۴	 انواع ترکیبات شیمیایی موجود در گیاهان
۲۲۶	 فیتوشیمی یا بیوشیمی گیاهی
۲۲۶	 ترکیبات ثانویه نیتروژن دار
۲۲۶	 آلکالوئیدها
۲۲۸	 گلیکوزیدها
۲۳۰	 ترکیبات ثانویه بدون نیتروژن

۲۳۰.....	ترکیبات فنولی.....
۲۳۱.....	فلانوئیدها.....
۲۳۲.....	تانن ها.....
۲۳۳.....	صمغ ها و رزین ها.....
۲۳۴.....	موسلازها.....
۲۳۴.....	ساپونین ها.....
۲۳۵.....	اسید سیلیسیک.....
۲۳۵.....	پکتین ها.....
۲۳۵.....	ترکیبات تلخ.....
۲۳۷.....	فصل پانزدهم.....
۲۳۷.....	اسانس ها یا روغن های فرا.....
۲۴۱.....	نگهداری اسانس ها.....
۲۴۲.....	روش های مصرف اسانس ها.....
۲۴۴.....	عطرگیری بوسیله روغن های جاذب.....
۲۴۶.....	تصفید مواد به مقادیر کم.....
۲۴۶.....	روش های خالص کردن مواد.....
۲۴۷.....	ترکیبات ثانویه اسانس ها.....
۲۴۷.....	ترین ها.....
۲۵۰.....	مهمترین ترکیبات موجود در انواع اسانس ها در گیاهان دارویی.....
۲۵۰.....	استخراج و جداسازی اسانس ها.....
۲۵۱.....	روش های رایج استخراج.....
۲۵۱.....	تقطیر ساده.....
۲۵۱.....	تقطیر با آب.....
۲۵۳.....	تولید سنتی اسانس گل محمدی.....
۲۵۴.....	تقطیر با آب و بخار.....
۲۵۴.....	تقطیر با بخار مستقیم.....
۲۵۵.....	استخراج اسانس به روش تقطیر نوبتی و دایمی.....
۲۵۶.....	استخراج اسانس به روش فشار سرد.....
۲۵۷.....	استخراج با کمک حلال.....
۲۵۸.....	استخراج به کمک گازها.....
۲۵۹.....	استخراج بوسیله آب بحرانی.....
۲۵۹.....	استخراج با انرژی مافوق صوت.....
۲۵۹.....	استخراج به کمک امواج مایکروویو.....
۲۶۰.....	استخراج توسط آنزیم های هیدرولیز کننده.....
۲۶۰.....	استخراج با فیتول.....

۲۶۱	فصل شانزدهم
۲۶۱	فراوری گیاهان دارویی پس از برداشت
۲۶۱	فراآورده‌های قبل از خشک کردن
۲۶۲	فراوندهای پس از خشک کردن
۲۶۳	برداشت گیاهان دارویی
۲۶۴	نکات مهم و ضروری در زمان برداشت
۲۶۶	خشک کردن گیاهان دارویی
۲۶۸	روش های خشک کردن گیاهان دارویی
۲۶۹	انواع روش های خشک کردن گیاهان دارویی
۲۶۹	خشک کردن در هوای آزاد
۲۷۱	خشک کردن به روش های
۲۷۲	خشک کردن با های گرم
۲۷۳	خشک کن های دارای ریان های
۲۷۳	خشک کردن انجمادی
۲۷۳	خشک کن های باز سستی
۲۷۴	خشک کردن و بسته بندی گیاهان دارویی
۲۷۵	روش های ارزشیابی مواد دارویی خام گیاهی
۲۷۵	روش حساس (ماکروسکپی)
۲۷۵	روش میکروسکوپی
۲۷۶	روش میکروشیماپی
۲۷۶	روش بیولوژیک
۲۷۷	روش شیمیایی
۲۷۷	روش فیزیکی
۲۷۷	روش کروماتوگرافی
۲۷۹	تین لایر کروماتوگرافی
۲۷۹	کروماتوگرافی روی کاغذ
۲۷۹	کروماتوگرافی ستونی
۲۸۰	کروماتوگرافی گازی (GC)
۲۸۱	کروماتوگرافی مایع با کارکرد عالی (HPLC)
۲۸۲	مواد زیستی جامد
۲۸۲	مواد زیستی مایع و گاز
۲۸۳	فصل هفدهم
۲۸۳	مجموعه سوالات تستی
۳۲۰	متابع و مآخذ

آثار درمانی گیاهان دارویی از قرن‌ها پیش مورد توجه بشر بوده است. در این میان پزشکان مشهوری از ایران مانند بوعلی سینا و محمد زکریای رازی تأثیرات قابل توجهی در این راستا از خود برجای گذاشته‌اند. در سال‌های اخیر توجه و عنایت افراد به استفاده از گیاهان دارویی طبیعی افزایش یافته اما بدلیل عدم برنامه‌ریزی مدون و حمایت ضعیف مسئولین مربوطه در زمینه فرآوری و صادرات گیاهان دارویی همواره مشکلات عدیده‌ای در توسعه این صنعت مدام به چشم می‌خورد. امید است با نظر مساعد تصمیم‌گیران و دلسوزان این رشته، مشکل پیش‌رو مرتفع شود. با توجه به اینکه کشورمان از لحاظ آب و هوایی و موقعیت جغرافیایی یکی از بهترین مناطق کشت و پرورش دارویی محسوب می‌شود، باید مسئولین زیربط نگاه ویژه‌ای در زمینه تربیت، فرآوری و صادرات این محصول مهم داشته باشند. این در حالیست که که با وجود بیش از ۷۰۰۰ گونه مهم دارویی در ایران، موفقیت چشم‌گیری حاصل نشده است امیدواریم با حمایت بیشتر بخش‌های مربوط و همچنین سعی و تلاش بی‌وقفه تولیدکنندگان و متخصصین این بخش در سال‌های آتی شاهد شکوفایی هرچه بیشتر این صنعت مهم باشیم. گرچه در سال‌های اخیر تحقیقات و پژوهش‌هایی در زمینه گیاهان دارویی انجام گرفته است اما کشت و صنعت گیاهان دارویی نیاز به برنامه‌ریزی صحیح و کاربردی و نیز توجه بیشتری از دولت مردان کشور دارد تا در آینده‌ای نزدیک شاهد شکوفا شدن و موفقیت شگرف در این رشته باشیم. ضرورت نیاز به تولید و تجارت گیاهان دارویی در جهان، خود نشانگر اهمیت بالای گیاهان دارویی است. بدون ضرر بودن استفاده از داروهای گیاهی در مقایسه با داروهای شیمیایی بدلیل وجود مواد خنثی کننده‌ای است که همراه با ماده موثره در داروهای گیاهی یافت می‌شود و کمپلکس بی‌خطری را می‌سازد. میزان استفاده از داروهای گیاهی در ایران بگونه‌ای است که متأسفانه پزشکان کشورمان در رابطه با تجویز این گونه داروها به بیماران خود علاقه

چندانی نشان نمی دهند. در حالیکه برخی از صاحب نظران علم پزشکی بر این عقیده اند که بالغ بر $\frac{3}{4}$ بیماری ها از طریق گیاهان دارویی مرتفع شده و $\frac{1}{4}$ آن نیز با تشخیص صحیح پزشک و علوم پزشکی قابل درمان است هر گیاه دارویی در طبیعت دارای خواص دارویی و درمانی منحصر به فردی است بطوریکه برای تمامی بیماری های احتمالی، گیاهان خاص وجود دارد که از آن داروی خاص آن بیماری تهیه می شود. امروزه مقالات و کتاب های زیادی در زمینه کشت و پرورش گیاهان دارویی، اسانس گیری و کاربرد گیاهان دارویی منتشر شده است که باعث پیشرفت علمی در این زمینه شده است. کتاب اصول نوین پرورش گیاهان دارویی و کاربری آن از جمله منابعی است که با استقبال کم نظیر دانشجویان و اساتید رشته کشاورزی مواجه شد. با توصیه و پیشنهاد دانشجویان و مربیان فنی و حرفه ای جهت تدوین منبع جدید به اتفاق جمعی از نویسندگان تصمیم بر این شد تا راهنمای جامع کاربری گیاهان دارویی، سازن گیری و فروشنده گیاهان دارویی را به رشته تحریر در آوریم. در این منبع سعی شده است از نظریات مساعد متخصصین بنام ایران و جهان نیز استفاده شود. لازم به ذکر است منبع مذکور با انتقادات و پیشنهادات شما عزیزان و دلسوزان رشته کشاورزی می تواند به نحو بهترین ارائه شود. در پایان پیشنهاد می کنم علاقه مندانی که تمایل دارند از مطالب مربوط به کشت و پرورش گیاهان دارویی، خواص و کاربرد آن و همچنین نسخه پیچی گیاهان دارویی بهره مند شوند، از کتاب های چاپ شده مربوط به انتشارات آموزش فنی و حرفه ای استفاده نمایند.